

szén hatalmas, az altalajba mélyen beásott gödröt észleltünk. Betöltéséből 1724-es bélyeges téglá, kályhacsempek, írókázott mázas kerámia származik. A feltárt terület középső részén részben újkori (de még az 1880-ban épült ház előtti időkből), részben középkori cölöplyukakat találtunk minden fölismerhető összefüggés nélkül. A 15–16. századra keltezhető kemence maradványait az újkori beásások bolygatták. A kb. 60–70 cm vastag középkori rétegsor legalján egy újabb kemenceplatnit találtunk. A római korban semmiféle beépítési nyomot nem találtunk. A középkori rétegsor alatt a világos, humuszos réteg mezőgazdaságilag művelt területet mutat, ebből szórványosan római kori edénytöredékek és egy 4. századi pénz került elő. Mélyen az altalajba mélyedve egy kb. K–Ny irányú árok részletet találtunk kizárólag római betöltéssel. Telekhatároló ároknak gondoljuk.

Az ásatás eredménye: A Bástya utca 59. telken a 18. században már nem állt a török kori vár sánca, az erre a korra datálható nagy gödör rendeltetését nem ismerjük. A 15–16. században a terület – legalábbis részben – beépített lehetett, erre utal a késő középkori kemence. Az Árpád-kort főként nagy mennyiségű kerámia jellemzi, feltételezhetően ide soroljuk a második kemencét. A római korból építési nyomokat nem találtunk, a megművelt kertekben a római réteget kerámiatöredékek jelzik.

Munkatárs: Tomka Péter.

SZŐNYI ESZTER

174. Győr, Budai út 1.

(Győr-Moson-Sopron megye) Ró, Á, Kk

2004. június 27. és augusztus 6. között próbafeltárást végeztünk a leendő üzletközpont területén. A kutatott 700 m² területen 128 régészeti objektumot tártunk fel, amelyek három nagyobb korszakot képviselnek.

Római kori árokrendszer nyomait, Kr. u. 2. századi hamvasztásos temető 14 sírját tártuk fel.

A kora középkorból települések maradványait találtuk meg. A legkorábbi egy lakóház a 9–11. századból. Az Árpád-kor első feléből szabadban álló kemencék és tárológödrök származnak. A 13–14. századot nagy, cölöpös építmények és a hozzájuk csatlakozó gödrök jellemzik.

2004. október 4. és december 10. között megelőző feltárást végeztünk. A 400 m²-nyi területen végzett munka eredményeképpen megfigyeltünk 14 kora római kori árokkeretet, illetve azok erősen bolygatott részleteit, melyek az 1. századra keltezhetőek. Feltártunk 25 római kori temetkezést. Közülük 18 tapasztott, kiégetett oldalú hamvasztásos sír, egy pedig urnasír volt. Három kis gödörben sem hamvakat, sem csontváz maradványait nem találtuk, a leletek azonban (csecsemő?) sírra engedtek következtetni. A sírokat a pénzek, az import- és házikerámia, az üvegedények, a mécsesek a 2. századra datálják. Különlegességnek számít egy kereszt alakú sírgödör, és egy – csecsemő sírjában talált – kis Bész-szobrocska.

A kora középkori megtelepedést igazoló korszakot nyolc, részben földbe mélyített, általában kőkemencés

ház, illetve házrészlet képviseli. Keltezésük 9–11. század. Feltártunk két Árpád-kori külső agyagkemencés házat, továbbá három műhelynek meghatározható objektumot. Közülük az egyiknek nem volt tűzhelye, ellenben malomkő egyik fele feküdt benne. A másik funkciójára az oldalába épített kis kohó és rengeteg salak utalt; a harmadikat kemencék és gödör-komplexum jellemzi.

Kibontottuk tíz szabadban álló, részben egymást vágó, illetve fedő kemence maradványait, többnyire a hozzájuk tartozó munkagödörrel együtt. Koruk a 12–13. sz. Ugyanebből a korszakból származik egy furcsa, igen vastag rostéllyal épített égetőkemence és munkagödör. Öt nagyméretű, kissé földbe mélyített, nagy cölöpös szerkezetű építmény az Árpád-kor végére (13. sz.) keltezhető. Ugyanehhez a korszakhoz tartozik számos nagyméretű, kideszkázott oldalú, kereskedelmi mennyiségű termény tárolására alkalmas mély verem. Leletanyaguk rendkívül gazdag; néhány gödör leletanyaga későbbi, 14. századi. A kerámia jellege (sok import vagy azt utánozó edény, grafitos kerámia, mázas cserép, aquamanile töredéke) kifejezetten városias. Valószínűleg az iparral, kereskedelemmel foglalkozó győri hospesek telephelyét sikerült azonosítani. Kiemelkedő jelentőségű egy faragott csontlemezekkel díszített ládika maradványa. Egy gödörből a későbbi középkor idejéből származó mázas, díszített tálka és áttört gótikus kályhacsempe-töredékek kerültek elő.

Munkatársak: Szőnyi Eszter, Bíró Szilvia, Molnár Attila régészek.

TOMKA PÉTER

175. Győr-Gyirmót, Csordanyom

(Győr-Moson-Sopron megye) B

A tervezett 2 ha területű élménytó és lovarda területén 2004. augusztus 12–17. között próbafeltárást végeztünk. A területen kutatóárkokat húztunk 2 m szélességben, 50–120 m közötti hosszúságban. Régészeti jelenség nem mutatkozott, viszont megfigyelhető volt egy hajdani széles vízjárás (folyóágy) átlagosan 20 m széles barna sávja. Ennek vonala a felszínen is jól látható, hosszan elnyúló mélyedésként egészen a falu széléig nyomon követhető. Valószínű, hogy e hajdani vízjárás mentén voltak korábban települések, amikre utaló leletanyagot terepbejárások során gyűjtöttünk. Ezt valószínűsíti, hogy a lovarda mellett nyitott kutatóárkokban több árkot figyeltünk meg, betöltésükből bronzkori kerámiatöredékeket bontottunk ki. A lovarda épületei az ásatás megkezdésekor már álltak, további kutatásra itt nem nyílt lehetőség.

M. EGRY ILDIKÓ

176. Győr-Ménfőcsanak, Burkus-földek

(Győr-Moson-Sopron megye) LT, Ró, Kk

2004. április 13. és május 10. között lakópark építésére kijelölt területeken további feltárást végeztünk a telkeken (hrs.: 25472/14, 17, 30, 50–54; 01514/25). A 6 kutatóárkokkal (2×150–250 m) a telkeket hosszában át-

vágtuk, ezzel képet kaptunk a régészeti fedettségről. Ezen a területen nem volt település, az előkerült középkori telekhatároló árkok régészeti leletanyagot nem, vagy csak nagyon szórványosan tartalmaztak. Egy 60×80 m-es szelvényt nyitottunk az É-i területrészen, ahová útfordulót terveztek. Ez a szelvény közvetlenül határos az úgynevezett „Savanyító” lelőhellyel, ahonnan a múlt század 60-as éveiben bronzkori és kelta sírok is előkerültek. Napjainkban mély vízelvezető árok van a kerítés mellett. A humuszosítás során azt tapasztaltuk, hogy a terület a mellette lévő homokdomb széle. Itt a talajszint eredetileg is mélyen fekvő, vizenyős lehetett, a 83-as út építése során a területet kibányászták, majd építési törmelékkel feltöltötték. 1,5 m-nyi újkori töltés letermelése után az agyagos altalajon kettő, valószínűleg római kori vízelvezető árok beásása jelentkezett.

A 2003. évi ásatásnál elmaradt a Zsigmond király út felőli autóforduló kijelölése és feltárása, így most ezt pótoltuk. A rábontásban 3 kelta temetkezést, egy hamvasztásos urnát, valamint két csontvázas sírt (az egyik egy fiatal pár kettős temetkezése) tártunk fel.

M. EGRY ILDIKÓ

177. Győr, Rákóczi utca 44.

(Győr-Moson-Sopron megye) Á, Kk

2004. április 14–23. között megelőző próbafeltárást végeztünk a fenti telken. A beépítendő terület K-i és Ny-i szegélyén egy-egy 2 illetve 3 m széles kutatóárkot húztunk. Az árkokból egyértelműen megállapítható volt, hogy a beépítésre szánt terület teljes szélességében a török kori vár előretolt védműveihez (ravelin) tartozó árok húzódik. Réteges betöltése a védmű rekonstruált helyétől az árok tengelye, azaz ÉNy felől DK felé lejt. A Ny-i kutatóárkokban elértük a töltés feltételezett alját, itt a ferde töltésrétegek alatt vízszintes, kavicsos járósínt találtunk, felette a várépítést megelőző korszak vegyes leletanyagát tartalmazó betöltés (tereprendezés) feküdt. Alatta leletmentes, egy-két állatcsonttöredéket tartalmazó szürke, homokos üledék fekszik. A rétegsort újkori beásások (emésztőgödör, téglafalak) zavarták. A betöltött rétegek leletanyagából feltűnően hiányoznak a római kori töredékek, ezzel szemben sok Árpád-kori és 14–15. századi anyagot találtunk. Említésre méltó leletanyag: szablya bronz keresztvasa, cserépbogrács-töredékek, mázas osztrák importedény kiöntője, úgynevezett bécsi edények töredékei.

TOMKA PÉTER

178. Gyula, Kossuth tér

(Békés megye) Kú

2003 őszén engedélyezett tervek alapján indult meg a gyulai Szentháromság kápolna felújítása. Az egykori vásártér sarkán az 1738–1739-ben dúló pestisjárvány után engesztelésül épített kápolnát a Szentháromság tiszteletére szentelték fel. A Gyulai Római Katolikus Plébá-

nia Historia Domusa szerint 1752-ben egy új kápolna alapkövét helyezték el, és az első, valószínűleg igen kicsi kápolna helyett egy nagyobb épületet emeltek a hívek. A kápolna bekerített környékét 1772-ben szentelték meg, hogy temetőnek használhassák azt. A kápolna a 18. század végén vörösre festett fatoronnyal és orgonával is bírt. Az épületet 1794-ben felújították. A kápolnát 1817-ben meghosszabbították, új toronnyal és kőrussal látták el. A templom előtt álló keresztet is ekkor állították. A sekrestye 1828 táján épült a templomhoz.

A 2003. december 16. és 2004. február 18. közötti időszakban, több napon, hosszabb megszakítással végeztünk régészeti kutatást a kápolnában. A belső vakolatot leverték, a padlót elbontották, ezek után az épület hossz tengelyében, és erre merőlegesen, az oltár előtt ástunk egy-egy kutatóárkot. Megtaláltuk az eggyel korábbi építési periódus, tehát a 18. század közepén épült második kápolna karzatának alapozását. A szimmetrikusan elhelyezkedő, téglából rakott alappillérek jól megfigyelhetően a templom építésének középső periódusához köthetők. A karzattartó alapozások kibontásakor találtunk egy 3,5 méter hosszú, a déli falból 25 cm-nyire kiugró lábazati párkányt, amelyet utólag illesztettek a fal belső oldalához. Ez azon a részen helyezkedik el, ahol a második templombővítési periódus nyugati végfala volt. Valószínűleg statikai indokkal építették ezt a lábazattoldalékot a fal belső oldalához a 18. század végén, vagy a 19. század elején. A déli karzattartó pilléralapozás és az említett lábazattoldalék között, a pilléralapozással azonos magasságban egy alig több mint 1,5 méter hosszú, 2 téglára szélességében kirakott, T alakú alapozást is találtunk, amely 3–5, laza kötésben lévő, egymásra rakott téglasorból állt. Ezt az objektumot a második templomépítési periódus karzatára felvezető egykori falépcső alapozásának vélhetjük.

A kutatóárkok metszetalai laza, téglás, habarcsos feltöltést mutattak a templom teljes területén. Az oltár előtti, É-D-i irányú kutatóárok nyugati metszetalában megfigyelhettük az első, 1739–40-ben épült, kicsiny kápolna kiszedett hosszanti alapfalainak helyét. Ez a kápolna a mai templom apszisának helyén állhatott. A templom hossz tengelyében kiásott kutatóárok mindkét metszetalában megfigyelhető volt egy kitermelt falalapozás betöltése, amely a második templomépítési periódus épületének nyugati falaként azonosítható. A templomépítéshez kapcsolható feltöltési rétegekből néhány szórványos középkori edénytöredék került napvilágra, ám ezek másodlagosan kerültek ide. Az említett feltöltési rétegek alatt megtaláltuk az eredeti talajszintet, és a bolygatatlan, sárga altalaj szintjét is azonosítottuk. Ezekből a rétegekből régészeti leletanyag nem került elő, tehát a mai kápolna helyén korábbi épület, vagy településobjektum nem volt.

A kutatóárkokkal két 18. század végi, vagy 19. század eleji sírt találtunk a templom belsejében. Az egyik sírban koporsómaradványok voltak megfigyelhetők az embercsontok fölött. A barna színű, elkorhadt koporsódesz-